

Andrzej Chowaniec

Polska

**PAŃSTWOWE ZMILITARYZOWANE SŁUŻBY UKRAINY I ICH RO-
LA W REALIZACJI IDEI OBRONY TERYTORIALNEJ
– PRÓBA CHARAKTERYSTYKI**

(THE UKRAINIAN STATE'S MILITARIZED SERVICES AND THEIR
ROLE IN THE TERRITORIAL DEFENCE: CHARACTERISTICS)

Streszczenie:

Do państwowych zmilitaryzowanych formacji Ukrainy należą między innymi: Siły Zbrojne Ukrainy, Policja, Państwowa Graniczna Służba Ukrainy (Straż Graniczna), Państwowa Specjalna Służba Transportu oraz Gwardia Narodowa Ukrainy. Kompetencje, uprawnienia i obowiązki poszczególnych formacji reguluje konstytucja Ukrainy oraz stosowne ustawy i rozporządzenia. Siłom Zbrojnym powierzona jest ochrona suwerenności i nienaruszalności terytorialnej państwa. Do zadań Policji należy ochrona porządku i bezpieczeństwa publicznego, do kompetencji Straży Granicznej należy strzeżenie granicy państwowej i obszaru przygranicznego. Specjalna Służba Transportu zabezpiecza infrastrukturę komunikacyjną państwa, natomiast Gwardia Narodowa pełni funkcję wojsk wewnętrznych i w razie potrzeby prowadzi szeroko pojęte działania antyterrorystyczne i wojenne. Gwardia Narodowa Ukrainy współpracuje też z polską armią. Każda z wymienionych formacji wykonuje zadania z zakresu walki z terroryzmem oraz obrony terytorialnej rozumianej jako system ogólnopaństwowych wojennych i specjalnych przedsięwzięć, które realizowane są w warunkach kryzysowych. W obecnej sytuacji ważne jest, by obrona terytorialna była ukierunkowana na przeciwdziałanie wojnie prowadzonej metodami hybrydowymi. Warto też podkreślić, że także w interesie Polski ważne jest, by Ukraina była stabilnym i bezpiecznym państwem.

Summary:

National military forces of Ukraine are among others: The Armed Forces of Ukraine, the Police, State Border Guard Service of Ukraine, State Special Communications Service of Ukraine and the Ukrainian National Guard. Competences, rights and responsibilities of mentioned formations are specified by the Ukrainian constitution as well as the appropriate acts and ordinances.

Armed forces are responsible for the defence of sovereignty and integrity of the state's territory. Police's task includes protecting the public safety and order, Border Guard Service watches over the border and the cross-border area. Special Communications Service secures the state's communication infrastructure, while National Guard is a kind of internal army, which performs a wide anti-terrorist and military actions if needed. Ukrainian National Guard cooperates with the Polish Army. All of these formations complete tasks connected with counterterrorism and territorial defence, in the sense of nationwide military system and special actions realized in emergency. In current situation it is important to the territorial defence to be oriented to counter the hybrid war. It is worth to say that it is also Poland's affair for Ukraine to be a stable and safe country.

Słowa kluczowe:

państwowe formacje zmilitaryzowane, obrona terytorialna, walka z terroryzmem, wojna hybrydowa.

Keywords:

national military forces, territorial defence, fight against terrorism, hybrid war.

Ukraina posiada stosunkowo mocno rozbudowane struktury państwowych umundurowanych i uzbrojonych formacji, których zadania obejmują m.in. działania związane z obroną terytorialną kraju. Najważniejszym dokumentem regulującym ich działalność jest Konstytucja Ukrainy z 1996 r. Najliczniejszą oraz posiadającą największe znaczenie formacją w zakresie obrony państwa przed obcą agresją są Siły Zbrojne Ukrainy (Збройні Сили України). Zgodnie z art. 17. konstytucji Siłom Zbrojnym powierzona jest ochrona suwerenności, integralności i nienaruszalności terytorialnej państwa. Ten sam artykuł wspomina też o innych wojskowych formacjach i organach powołanych do ochrony prawa, strzeżenia granicy i bezpieczeństwa państwa¹.

Kolejnym, niezwykle istotnym dokumentem normującym sprawy obronności państwa, jest ustawa o obronie Ukrainy z 1991 r. Art. 18. ustawy dotyczy zagadnień obrony terytorialnej. W artykule tym obrona terytorialna zdefiniowana jest jako *system ogólnopaństwowych wojennych i specjalnych przedsięwzięć, które realizowane są w sytuacjach kryzysowych i obejmują następujące zadania:*

- *ochronę i zabezpieczenie granicy państwowej;*
- *zabezpieczenie warunków dla niezakłóconego funkcjonowania organów władzy państwowej, dowództwa wojskowego, (...);*

---

¹ *Konstytucja Ukrainy, Widomosti Werchownoji Rady Ukrainy (WWR), 1996, Nr 30, s. 141, <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (26.10.2016).*

- ochronę i obronę ważnych obiektów i węzłów komunikacyjnych;
- walkę z dywersyjno-rozpoznawczymi siłami, innymi uzbrojonymi formacjami agresora i antypaństwowymi pozaprawnie utworzonymi formacjami uzbrojonymi;
- utrzymanie porządku prawnego w realiach stanu wojennego.

Obronę terytorialną na całym terytorium Ukrainy organizuje Sztab Generalny Sił Zbrojnych Ukrainy (...). Bezpośrednie kierownictwo nad obroną terytorialną państwa sprawuje szef Sztabu Generalnego-Głównodowodzący Sił Zbrojnych Ukrainy (...)².

W dalszej części art. 18. ustawy o obronie Ukrainy mowa jest o tym, że w wykonywaniu zadań obrony terytorialnej w ramach swoich uprawnień i kompetencji udział biorą Siły Zbrojne Ukrainy i inne wojskowe formacje utworzone zgodnie z prawodawstwem Ukrainy, organy Policji Państwowej, a także inne organy stojące na straży prawa. Natomiast główne zadania i środki mające na celu przygotowanie i prowadzenie obrony terytorialnej, przepisy, uprawnienia poszczególnych organów oraz ich wzajemne relacje zatwierdza Prezydent Ukrainy.

W 2014 r. rozpoczęto na Ukrainie formowanie Batalionów Obrony Terytorialnej wchodzących w skład Sił Zbrojnych, jednak warto też przyrzeć się innym formacjom, które w ramach swoich uprawnień i kompetencji realizują zadania także z tego zakresu.

Podobnie jak w wielu innych państwach świata formacją powołaną do ścigania i zwalczania przestępczości, strzeżenia porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli jest Policja. Policja Państwowa (Narodowa) Ukrainy jest formacją bardzo młodą – powstała w 2015 r. na bazie rozformowanej milicji; jej uprawnienia, kompetencje i zadania reguluje ustawa o Policji z 2015 r. Do zadań Policji (Поліція) należą między innymi:

- zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- ochrona praw i swobód człowieka a także interesów społeczeństwa i państwa;
- zwalczanie przestępczości;
- w granicach wyznaczonych prawem, udzielanie pomocy osobom, które z przyczyn osobistych, ekonomicznych czy społecznych albo wskutek nadzwyczajnych okoliczności takiej sytuacji potrzebują³.

W art. 18. ustawy o obronie Ukrainy Policja jest wymieniona wśród organów realizujących zadania z zakresu obrony terytorialnej.

² *Pro oboronu Ukrajiny (WWR)*, 1992, Nr 9, s. 106)
<<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/page2>> (26.10.2016).

³ *Pro Nacional'nu policiju (WWR)*, 2015, Nr 40-41, s. 379)
<<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page?text=%F2%E5%F0%E8%F2%EE%F0%B3%E0%EB%FC%ED%E0+%EE%E1%EE%F0%EE%ED%E0>> (11.11.2016).

Nie wszystkie formacje powołane do ochrony bezpieczeństwa państwa są wymienione w art. 18. ustawy o obronie Ukrainy. Jedną z nich, której znaczenia dla bezpieczeństwa państwa nie można przecenić, jest z pewnością Państwowa Graniczna Służba Ukrainy, czyli Straż Graniczna (Державна прикордонна служба України, ДПСУ). Państwowa Graniczna Służba Ukrainy działa w oparciu o ustawę z 2003 r. Do zadań tej formacji należą między innymi:

- ochrona granicy państwowej na lądzie, morzu, rzekach jeziorach i innych zbiornikach wodnych, mająca na celu niedopuszczenie przekroczenia jej linii w sposób bezprawny, czuwanie nad porządkiem związanym z granicą i strefą przygraniczną;
- realizacja według ustalonych zasad kontroli osób, pojazdów, ładunków i innych towarów przekraczających granicę a także ujawnianie i powstrzymywanie przypadków nielegalnego i pozaprawnego przekroczenia granicy i przewozu towarów;
- ochrona suwerennych praw Ukrainy w jej wyłącznej (morskiej) strefie ekonomicznej.

Jednakże w dalszej części ustawy o Państwowej Granicznej Służbie Ukrainy można przeczytać, że na formacji spoczywają też zadania, które są zbieżne z zadaniami realizowanymi także przez inne formacje, o których będzie mowa w dalszej części artykułu. Do zadań tych z całą pewnością należy udział w czynnościach ukierunkowanych na walkę z terroryzmem, zorganizowaną przestępczością a także powstrzymywanie działalności nielegalnych uzbrojonych ugrupowań paramilitarnych, ze szczególnym uwzględnieniem naruszania przez te ugrupowania uregulowań dotyczących przekraczania granicy państwa⁴.

Art. 18. ustawy o obronie Ukrainy wspomina także o pododdziałach Państwowej Specjalnej Służby Transportu (Державна спеціальна служба транспорту, ДССТ). Formacja ta podlega Ministerstwu Infrastruktury, a została sformowana w 2004 r. na bazie Wojsk Kolejowych, wchodzących w skład Sił Zbrojnych Ukrainy⁵.

Zgodnie z rozporządzeniem (ukazem) Prezydenta Ukrainy z 2004 r. do głównych zadań Państwowej Specjalnej Służby Transportu (DSST) należą:

- techniczna ochrona, odbudowa i szeroko pojęte zabezpieczenie narodowej sieci komunikacyjnej celem zapewnienia swobody działań Sił Zbrojnych Ukrainy i innych formacji wojskowych utworzonych zgodnie z prawem Ukrainy;

---

⁴ *Ibidem*; *Osnovni funkciji ta pryncypy Derżawnoji prykordonnoji służby Ukrainy* <<http://dpsu.gov.ua/ua/osnovni-funkcii-ta-principi-derzhavnoi-prikordonnoi-sluzhbi-ukraini/>> (07.11.2016).

⁵ *Derżawna special'na służba transportu* <<http://www.dsst.gov.ua/index.php/pro/ist>> (03.11.2016).

- budowa i remont oraz wzmacnianie możliwości eksploatacyjnych obiektów wchodzących w skład systemu transportowego państwa w warunkach pokojowych i wojennych;
- odbudowa sieci komunikacyjnych uszkodzonych wskutek przyrodniczych i technicznych katastrof i awarii, a także ochrona obiektów transportowych w czasie pokoju i sytuacjach kryzysowych.

W dalszej części rozporządzenia jest mowa o tym, że DSST w sytuacjach kryzysowych wykonuje zadania z zakresu działań obrony terytorialnej, a także czynności ukierunkowane na utrzymanie porządku prawnego w warunkach stanu wojennego lub nadzwyczajnego⁶.

Kolejną umundurowaną i uzbrojoną formacją wchodzącą w skład systemu bezpieczeństwa państwa jest Gwardia Narodowa Ukrainy (Національна гвардія України, НГУ), funkcjonująca w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Jej status, uprawnienia i zadania reguluje ustawa z 2014 r. o Gwardii Narodowej. Formacja pełni funkcję wojsk wewnętrznych i posiada szereg uprawnień i kompetencji, z których wymienić można takie jak:

- ochrona życia, swobód i praw obywatelskich;
- ochrona i zabezpieczenie obiektów, które podlegają ochronie Gwardii;
- działania mające na celu powstrzymanie aktywności nielegalnych ugrupowań paramilitarnych, formacji uzbrojonych, organizacji terrorystycznych lub przestępczych;
- pomoc w likwidacji skutków przyrodniczych, technicznych i ekologicznych katastrof;
- udział w działaniach mających na celu zażegnanie konfliktu zbrojnego oraz innych prowokacji w rejonie przygranicznym, a także w działaniach mających na celu niedopuszczenie do masowego przekraczania granicy z terytorium państw sąsiednich;
- zabezpieczenie transportu materiałów niebezpiecznych, w tym radioaktywnych, podczas ich przewozu przez terytorium Ukrainy;
- udział w przywracaniu porządku konstytucyjnego naruszonego przy próbach przejęcia władzy państwowej, a także udział w przywracaniu funkcjonowania władzy państwowej i lokalnej zakłóconego wskutek działania sił przeciwnych, w tym tych wynikłych na gruncie konfliktów etnicznych i religijnych;
- udział w operacjach antyterrorystycznych;
- prowadzenie działań wojennych w razie konfliktu zbrojnego lub zagrożenia napaścią na Ukrainę;
- wykonywanie czynności ukierunkowanych na utrzymanie porządku prawnego w warunkach stanu wojennego lub nadzwyczajnego;

⁶ *Pytania Derżawnoji special'noji służby transportu*

<<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/873/2004>>; *Derżawna special'na służba transportu*
<<http://www.dsst.gov.ua/index.php/pro/zavd>> (03.11.2016).

– wykonywanie zadań z zakresu obrony terytorialnej⁷.

Warto też w tym miejscu zwrócić uwagę, iż Gwardia Narodowa Ukrainy współpracuje z Siłami Zbrojnymi RP. 10 listopada 2016 r. zakończyła się wizyta polskiej delegacji na Ukrainie, której przewodniczył zastępca Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych RP gen. dyw. Jan Śliwka wraz z przedstawicielami Żandarmerii Wojskowej i tworzonej właśnie nowej formacji w strukturach Wojska Polskiego – Obrony Terytorialnej. Celem spotkania było omówienie dalszej współpracy w zakresie prowadzenia wspólnych szkoleń⁸.

Na Ukrainie istnieje świadomość, że w obecnych warunkach wojny hybrydowej i aneksji Krymu przez Federację Rosyjską istnieje pilna potrzeba uregulowań i rozwiązań prawnych w sferze dotyczącej bezpieczeństwa i obronności państwa. Przykładem tego jest spotkanie, które odbyło się w lipcu 2015 r. w Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych Ukrainy, z udziałem członków Komitetu Bezpieczeństwa i Obrony Rady Najwyższej Ukrainy, deputowanych, przedstawicieli władz oraz organizacji społecznych. Podczas spotkania zwrócono uwagę, że obrona terytorialna z uwzględnieniem form i metod wojny hybrydowej nie ogranicza się jedynie do działań wojskowych, a jest wieloaspektowym, ogólnopaństwowym, ekonomicznym i społecznym zagadnieniem wymagającym uregulowań, szczególnie zakresie wyznaczenia zadań obrony terytorialnej. Zwrócono uwagę na potrzebę określenia jej ram organizacyjnych, a także czynności mających na celu przygotowanie i realizację obrony terytorialnej ukierunkowanej na przeciwdziałanie wojnie prowadzonej metodami hybrydowymi⁹.

Na koniec warto zwrócić uwagę, jakie znacznie ma stabilna Ukraina dla bezpieczeństwa w naszym regionie, a także dla bezpieczeństwa Polski. Krótko po ogłoszeniu niepodległości przez Ukrainę prognozowano, że państwo ukraińskie będzie zjawiskiem efemerycznym lub w najlepszym razie strefą niestabilności politycznej oraz społecznej. Inni z kolei przewidywali, że na wschodzie Europy powstanie jakieś nowe mocarstwo, potencjalny partner Zachodu. Jednak żadne z tych przewidywań się nie ziściło. Państwo ukraińskie – mimo swojej słabości – okazało się tworem trwałym i jednak stabilnym, chociaż historia spowodowała, że społeczeństwo ukraińskie na początku lat 90. było bardziej

⁷ *Pro Nacional'nu hwardiju Ukrajiny (WWR)*, 2014, Nr 17, s. 594

<<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/876-18/page>>; *Nacional'na hwardija Ukrajiny*

<<http://ngu.gov.ua/ua/zavdannya>> (04.11.2016).
⁸ *Nachwardija obhovorot' napriamky podal'szoho spiwrobitnyctwa zi Zbrojnymy Sylamy Pol'szczzi* <<http://ngu.gov.ua/ua/news/nacgvardiya-obgovorit-napryamki-podalshogo-spiwrobitnyctva-zi-zbroynimi-silami-polshchi>> (12.11.2016).

⁹ *Terytorial'na oborona Ukrajiny w umowach hibrydnoji wojny*

<<http://www.naiiu.kiev.ua/news/%C2%ABteritorialna-oborona-ukrayini-v-umovah-gibridnoyi-vijni%C2%BB.html>>; *U Komiteti z pytan' nacional'noji bezpeky i oborony widbulysia sluchannia na temu: "Terytorial'na oboron"*
<<http://rada.gov.ua/news/Novyny/114192.html>> (07.11.2016).

zbiorowością poddanych, niż obywateli¹⁰. Natomiast tragiczne wydarzenia na wschodzie kraju ostatnich miesięcy wzmocniły świadomość narodową Ukraińców.

Polska dla Ukrainy jest najbardziej korzystnym sąsiadem, ponieważ interesem strategicznym Warszawy jest popieranie narodowych aspiracji ukraińskich. Natomiast w interesie Polski leży:

- niepodległość i pomyślny rozwój Ukrainy;
- utrzymanie zachodniej orientacji Ukrainy, co możliwe jest tylko przy stałym okazywaniu przez Zachód zrozumienia dla wszelkich rozsądnych oczekiwań Kijowa;
- dobre stosunki między Kijowem i Moskwą przy założeniu, że stosunki te mogą być takimi jedynie takimi w warunkach poszanowania przez tę ostatnią suwerenności Ukrainy¹¹.

Ukraina ze względu na swą wielkość, zasoby naturalne i walory geopolityczne może pełnić szczególną rolę w kształtowaniu polityki bezpieczeństwa na obszarze byłego ZSRR. Przez ziemie ukraińskie wiodą bowiem szlaki ku byłym republikom azjatyckim ZSRR i w rejon Kaukazu¹².

Bezpieczeństwo i dobrobyt Ukrainy przekładają się na bezpieczeństwo i dobrobyt Polski. Jedynie poprzez poszerzanie strefy stabilności i funkcjonowania zbliżonych do siebie standardów demokratycznych oraz społeczno-ekonomicznych możemy stworzyć trwałe podstawy współpracy z państwami sąsiednimi – w tym oczywiście z Ukrainą, z którą bardzo silne związki historyczne i kulturowe mamy praktycznie od początku naszej państwowości.

BIBLIOGRAFIA:

Akty prawne:

- ✓ *Konstytucja Ukrainy, Widomosti Werchownoji Rady Ukrainy (WWR)*, 1996, Nr 30, s. 141, <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (26.10.2016)
- ✓ *Pro Nacional'nu policiju (WWR)*, 2015, Nr 40-41, s. 379) <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page?text=%F2%E5%F0%E8%F2%EE%F0%B3%E0%EB%FC%ED%E0+%EE%E1%EE%F0%EE%ED%E0>> (11.11.2016).

¹⁰ T. A. Olszański, *Trud niepodległości. Ukraina na przełomie tysiącleci*, Instytut Studiów Strategicznych, Kraków 2003, s. 7, 39 oraz 140-141.

¹¹ A. Z. Kamiński, *Ukraina-tożsamość nowego państwa [w:] Wspólna strategia dla Ukrainy?, II Forum Bezpieczeństwa 1998 r.*, oprac. O. Osica, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 1999, s. 69.

¹² Z. Szmyd, *Ekspertyzy – nr 108, marzec 2002 r. Kalendarium stosunków Unia Europejska-Ukraina*, Departament Strategii i Planowania Polityki Zagranicznej MSZ, s. 11.

- ✓ *Pro oboronu Ukrajiny (WWR)*, 1992, Nr 9, s. 106
<<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/page2>> (26.10.2016)
- ✓ *Pro Nacional'nu hwardiju Ukrajiny (WWR)*, 2014, Nr 17, s. 594
<<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/876-18/page>> (04.11.2016)

Opracowania i artykuły:

- ✓ Kamiński A. Z., *Ukraina-tożsamość nowego państwa* [w:] *Wspólna strategia dla Ukrainy?, II Forum Bezpieczeństwa 1998 r.*, oprac. O. Osica, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 1999
- ✓ Olszański T. A., *Trud niepodległości. Ukraina na przełomie tysiącleci*, Instytut Studiów Strategicznych, Kraków 2003
- ✓ Szmyd Z., *Ekspertyzy-nr 108, marzec 2002 r. Kalendarium stosunków Unia Europejska-Ukraina*, Departament Strategii i Planowania Polityki Zagranicznej MSZ

Źródła internetowe:

- ✓ *Derżawna special'na służba transportu*
<<http://www.dsst.gov.ua/index.php/pro/ist>> (03.11.2016)
- ✓ *Derżawna special'na służba transportu*
<<http://www.dsst.gov.ua/index.php/pro/zavd>> (03.11.2016)
- ✓ *Nachwardija obhoworyt' napriamky podal'szoho spivrobotnytwa zi Zbrojnymy Sylamy Pol'szczi* <<http://ngu.gov.ua/ua/news/nacgvardiya-obgovorit-napryamki-podalshogo-spivrobotnictva-zi-zbrojnimi-silami-polshchi>> (12.11.2016)
- ✓ *Nacional'na hwardija Ukrajiny* <<http://ngu.gov.ua/ua/zavdannya>> (04.11.2016)
- ✓ *Osnovni funkciji ta pryncypy Derżawnoji prykordonnoji służby Ukrajinny* <<http://dpsu.gov.ua/ua/osnovni-funkcii-ta-principi-derzhavnoi-prikordonnoi-sluzhbi-ukraini/>> (07.11.2016).
- ✓ *Pytannia Derżawnoji special'noji służby transportu*
<<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/873/2004>> (03.11.2016)
- ✓ *Terytorial'na oborona Ukrajiny w umowach hibrydnoji wojny*
<<http://www.naiiu.kiev.ua/news/%C2%ABteritorialna-oborona-ukrayini-v-umovah-gibridnoyi-vijni%C2%BB.html>> (07.11.2016)
- ✓ *U Komiteti z pytan' nacional'noji bezpeky i oborony widbułysia sluchannia na temu: "Terytorial'na oboron"*
<<http://rada.gov.ua/news/Novyny/114192.html>> (07.11.2016)